

נעשה אדם

יסוד – כי כל בשמים ובארץ

דברי הימים א' כ"ט:י"א
 לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והעצום וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמותנשא לכל לראש:

Yours Hashem, are the greatness, and the might, and the glory, and the victory, and the majesty, for all that is in the heavens and on the earth [is Yours]; Yours is the kingdom and [You are He] Who is exalted over everything as the Leader.

רש"י שם

כי כל בשמים – לך הוא אפילו על מה שעל השמים אתה מושל כל שכן על מה שבארץ לפיכך אתה יכול ליתן גדולה למי שאתה רוצה. ובארץ – אתנחתא ששם מסיים הפסוק ומוסב למעלה הימנו כדפרשתי.

For all that is in the heavens: is Yours. You rule over even that which is above the heavens, surely over that which is on the earth. Therefore, You can give greatness to whomever You wish.

And on the earth: Heb. וְכַלְכֵּץ. This is intoned with an אֶתְנַחְלָה a hiatus, for the verse ends here, and it refers to that which is above it, as I have explained.

רד"ק שם

לך ה' הגדולה והגבורה וכו' – כלומר כל הגדולה הזאת והגבורה שהיתה לי והנאח שהיתה לי על כל הגוים והתפארת היה לי הוד וכבוד עליהם הכל הוא כמו שאמר כי ממך הכל ומידך נתנו לך:

כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה – כלומר אשר בשמים ובארץ לך ה' היא הממלכה שאתה מולך ומושל בכל אשר בשמים ובארץ והמתנשא לכל לראש כלומר לכל הראשים והמלכים אתה הוא המתנשא על כולם ולמ"ד לראש ר"ל לכל אשר ממונ' לראש, ורבותינו פירשו כי כל המתנשא להיות לראש וכל שהוא ראש על כל דבר אינו אלא ממך כי אפילו ריש גרות' מן שמיא ממנו:

Sefiros p110

Yesod is where Heaven touches Earth.

Yesod means foundation. It is the channel through which all the highest middos interact with the world. Therefore Yesod is the means of embedding kedusha in the world. For this reason Yesod is also called a tzinor (conduit), makor (source) or maayan (wellspring). Yesod creates a relationship between G-d and His world. It is yesod which allows each individual to change the world and make it a better place.

משלי י:כ"ה

כְּעֹבֹר סוּפָה וְאִין רָשָׁע וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם:

When the whirlwind passes, the wicked man is no more, but the righteous is the foundation of the world.

אבן עזרא שם

כעבור סופה – מהרה כן יעבור רשע פתאום ואיננו, צדיק חזק לצרות כיסוד עולם שלא ימוט:

השל"ה הקדוש פרשת ויחי תורה אור (ג)

כי נודע כי יוסף הוא הצדיק יסוד עולם

בראשית ל"ט:י-כ"ג

ויהי כדברתה אל יוסף יום ויום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה: ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית: ותתפשטהו בגדו לאמר שכבה עמי ויעזב בגדו בידה ויגס ויצא החוצה: ויהי כראותה כי עזב בגדו בידה ויגס החוצה: ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש עברי לצחוק בנו בא אלי לשכב עמי ואקרא בקול גדול: ויהי כשמעו כי הריבתי קולי ואקרא ויעזב בגדו אצלי ויגס ויצא החוצה: ותנזו בגדו אצלה עד בוא אדניו אל ביתו: ותדבר אליו כדברים האלה לאמר בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחוק בני: ויהי כהריבתי קולי ואקרא ויעזב בגדו אצלי ויגס החוצה: ויהי כשמע אדניו את הדברי אשרתו אשר דברה אליו לאמר כדברים האלה עשה לי עבדך ויזור אפוי: ויקחו אדני יוסף אתו ויתנהו אל בית הסהר מקום אשר אסירי המלך אסורים ויהי שם בבית הסהר: ויהי ה' את יוסף ויט אלו וחסד ויתן וזנו בעיניו שר בית הסהר: ויתן שר בית הסהר ביד יוסף את כל האסירים אשר בבית הסהר ואת כל אשר עשים שם הוא הנה עשה: אין שר בית הסהר ראה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו ואשר הוא עשה ה' מצליחו:

Now it came about when she spoke to Joseph day in and day out, that he did not obey her, to lie beside her [and] to be with her. And it came about on a certain day, that he came to the house to do his work, and none of the people of the house were there in the house. she grabbed him by his garment, saying, "Lie with me!" But he left his garment in her hand and fled and went outside. Now it happened, when she saw that he had left his garment in her hand and had fled outside, that she called to the people of her house, and she spoke to them, saying, "Look! He brought us a Hebrew man to mock us. He came to me to lie with me, but I called loudly. And it happened that when he heard that I raised my voice and called out, he left his garment beside me, and he fled and went outside." So she left his garment beside her, until his master came home. And she told him the same thing, saying, "The Hebrew slave that you brought to us came to me to mock me. And it happened when I raised my voice and called out, that he left his garment beside me and fled outside." Now it came about when his master heard his wife's report that she spoke to him, saying, "Your slave did such things to me," that his wrath burned. So Joseph's master took him and put him into prison, the place where the king's prisoners were imprisoned, and he was there in the prison. The Lord was with Joseph, and He extended charisma to him, and He gave him favour in the eyes of the warden of the prison. So the warden of the prison delivered all the prisoners who were in the prison into Joseph's hand, and whatever they did there, he [was the one who] did it. The warden of the prison did not inspect anything [that was] in his (Joseph's) hand, for Hashem was with him, and whatever he did Hashem made prosper.

בראשית מ"א:מ"ח-מ"ט

ויקבץ את כל אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן אכל בערים אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה: ויצבר יוסף בר כוזל הים הרבה מאד עד כי זרל לספר כי אין מספר:

And he collected all the food of the seven years that was in the land of Egypt, and he placed food in the cities, the food of the field surrounding the city, he put within it. And Joseph gathered grain like the sand of the sea, in great abundance, until [one] stopped counting, because there was no number.

בראשית מ"ה:ד'-ט'

ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה: ועתה אל תעצבו ואל יזור בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי לבוזה שלחוני אלקים לפניכם: כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד זומש שנים אשר אין זריע וקציר: וישלחוני אלקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה: ועתה לא אתם שלחונם אתי הנה כי האלקים וישיבני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ובושל בכל ארץ מצרים: מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמיני אלקים לאדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמד:

Then Joseph said to his brothers, "Please come closer to me," and they drew closer. And he said, "I am your brother Joseph, whom you sold into Egypt. But now do not be sad, and let it not trouble you that you sold me here, for it was to preserve life that Hashem sent me before you. For already two years of famine [have passed] in the midst of the land, and [for] another five years, there will be neither plowing nor harvest. And Hashem sent me before you to make for you a remnant in the land, and to

preserve [it] for you for a great deliverance. And now, you did not send me here, but Hashem, and He made me a father to Pharaoh, a lord over all his household, and a ruler over the entire land of Egypt. Hasten and go up to my father, and say to him, 'So said your son, Joseph: "Hashem has made me a lord over all the Egyptians. Come down to me, do not tarry.

בראשית מ"ה:כ"ו

וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מֵשִׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְגַּע לִבּוֹ כִּי לֹא הֵאֱמִין לָהֶם:

And they told him, saying, "Joseph is still alive," and [they told him] that he ruled over the entire land of Egypt, and his heart changed, for he did not believe them.

בראשית מ"א:ל"ח-מ"ד

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחוֹ אֱלֹקִים בּוֹ: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אֲנִי חִשַּׁבְתִּי וְהוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֵת כָּל זֹאת אֵין זָבוֹן וְזוֹכֵם כְּמוֹךָ: אֵתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשְׁקָ כָּל עַמִּי רֵק הַכֶּסֶּא אֲגִדֵּל בְּמִמֶּךָ: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף רֵאֵה זִתְתִּי אֶתְךָ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּסֶר פַּרְעֹה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֶתָּה עַל יַד יוֹסֵף וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ בִּגְדֵי שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל צִנְאוֹ: וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמֶרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנֵי אֲבִירָךְ וַנִּתָּן אֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אֲנִי פַרְעֹה וְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רִגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:

So Pharaoh said to his servants, "Will we find [anyone] like this, a man in whom there is the spirit of G-d?" Then Pharaoh said to Joseph, "Since G-d has let you know all this, there is no one as understanding and wise as you. You shall be [appointed] over my household, and through your command all my people shall be nourished; only [with] the throne will I be greater than you." So Pharaoh said to Joseph, "Look, I have appointed you over the entire land of Egypt."

הכוזרי מאמר שלישי

(ב) אמר הכוזרי: תאר נא לי אפוא מה מעשי החסיד אצלכם:

(ג) אמר החבר: החסיד הוא האיש המפקד על מדינתו הנותן לכל יושביה את לחם חקם ומספק להם כל צרכם במדה נכונה והוא נוהג בכלם בצדק לא יעשק איש מהם ולא יתן לאיש יותר ממנתו הראויה לו כי על כן הוא מוצא את כלם בשעה שהוא צריך להם נשמעים לו ממהרים להענות לקריאתו עושים ככל אשר יצום ונוהרים מכל אשר יאסר עליהם:

(ד) אמר הכוזרי: לחסיד שאלתיך לא למושל:

(ה) אמר החבר: החסיד הוא המושל שהרי כל חושיו וכחותיו הנפשיים והגופניים סרים אל משמעתו והוא מנהיג אותם הנהיג מדינית ממש כמה שנאמר ומשל ברוחו מלכד עיר והוא האיש הראוי לשלט כי אלו עמד בראש מדינה היה נוהג בה בצדק כשם שנהג מנהג צדק בגופו ובנפשו שכן הוא חוסם את הכחות המתאווים ומונע אותם מעבר גבולם לאחר שנתן להם חלקם

משנה אבות ד':א'

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט), מכל מלמד השכלתי כי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הפובש את יצרו, שנאמר (משלי טז), טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח), יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שנאמר (שמואל א ב), כי מכבדי אכבד ובני יקלו:

Ben Zoma would say: Who is wise? One who learns from every man. As is stated (Psalms 119:99): "From all my teachers I have grown wise, for Your testimonials are my meditation."

Who is strong? One who overpowers his inclinations. As is stated (Proverbs 16:32), "Better one who is slow to anger than one with might, one who rules his spirit than the captor of a city."

Who is rich? One who is satisfied with his lot. As is stated (Psalms 128:2): "If you eat of toil of your hands, fortunate are you, and good is to you"; "fortunate are you" in this world, "and good is to you" in the World to Come.

Who is honourable? One who honours his fellows. As is stated (I Samuel 2:30): "For to those who honor me, I accord honor; those who scorn me shall be demeaned."

שפתי חיים בראשית עמ' תס"ז

אילולי שהיה ליוסף את הכח האדיר של מושל ברוחו לא היה מוסר לו פרעה את המלוכה, עבד עברי – תועבת מצרים, האם יאה לתת לו תא המלוכה כולה, ושהוא יהיה אדון למצרים, הלא בזיון הוא! ואף שר המשקים כשאמר לפרעה על יוסף "ושם עמנו נער עברי" חשש שימנוהו לגדולה.

בראשית רבה פרשה פט פסקה ז

ושם אתנו נער עברי וגו' אע"פ שהזכיר אותו הוא מבזהו שהוא יודע לאיזה גדולה הוא נכנס מיד וישלח פרעה ויקרא ושם אתנו וגו' א"ר שמואל בר נחמן ארורים הם הרשעים שאין עושים טובה שלימה נער שומה עברי שונא עבד שכך מוכתב בסקרידין של פרעה שאין עבד מולך ולא לובש בלידים (פי' אצודה כלי ידים):

בראשית מ"א:ט"ז-ט"ז

וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֶל יוֹסֵף זִלְכֹּם זִלְכֹּם וּפְתָר אֵין אֶתוּ וְאֲנִי שְׂמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע זִלְכֹּם לְפָתָר אֶתוּ: וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פֶּרְעֹה לֵאמֹר בְּלִעְדֵּי אֲלֵכֶם יַעֲנֶה אֶת שְׁלֹם פֶּרְעֹה:

And Pharaoh said to Joseph, "I have dreamed a dream, and there is no interpreter for it, but I have heard it said of you [that] you understand a dream, to interpret it." And Joseph replied to Pharaoh, saying, "Not I; G-d will give an answer [that will bring] peace to Pharaoh."

שפתי חיים שם

מהיכן זכה להגיע לגדולה כה רמה? רק מבכח המעלה הגדולה שהיתה בו מושל ברוחו ומושל במידותיו, הוא הראוי להיות מושל, הוא ישפוט בצדק וינהג הכל כפי שצריך להיות. וזה הבין לכניעת כולם תחת ממשלתו. אדם שאינו מושל על עצמו, אין לבני אדם דרך ארץ לפניו, הוא דורש מאחרים דרישות והוא עצמו אינו יכול לעמוד בדרישותיו של עצמו כשהוא ממושמע לגמרי ליצר תאוותיו, א"כ הממשלה שלו הוא רק ממשלה מלאכותית, עד כמה שמפחדים ממנו הוא רק מחוסר ברירה, אבל אין זה שלטון ומלכות של רצון וכניעה.

ילקוט שמעוני בראשית פרק מא רמז קמח

ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו יוסף משלו נתנו לו הפה שלא נשק בעבירה על פיך ישק בלעמי. צואר שלא דבר בעבירה וישם רביד הזהב על צוארו. ידים שלא משמשו בעבירה ויתן אותה על יד יוסף. גוף שלא נדבק בעבירה וילבש אותו בגדי שש. רגלים שלא פסעו בעבירה יפסעו וירכבו על קרונין וירכב אותו במרכבת המשנה. מחשבה שלא הרחר בעבירה תבא ותקרא חכמה ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים

שפתי חיים שם עמ' ת"ע

בזה נבין גם את הבשורה שבישרו את יעקב "עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים", ודאי לא התכוונו לממשלה של כח הזרוע ושלטון, שהרי יוסף לא היה מזרע שלטון המלוכה של בית פרעה ובכל זאת הצליח למשול על מדינה כה גדולה כמצרים, והרי שלטונו לא היה מכה צו של פרעה שצריך לשמוע אליו, מכיון שאדם שאינו בכוח אישיותו מושל אינו מצליח בתפקידו, וכי יכול להצליח בתפקיד אדם ששנוא על הבריות. וכאמור זו לא היתה שלטון של תואר בלבד, אלא גזר גזירות על המצרים, לקח מהם מיסים גדולים, חילק את אדמת מצרים, ואסף את התבואה של כל מצרים לאוצרות, וכי בכח ממשלה בלבד היה מצליח למצוא חן בעיני כולם? אלא רק כיון שהוקסמו מאישיותו, ראו כולם איך הוא מושל ברוחו, א"כ לו נאה ויאה השלטון על מצרים לכן כולם נכנעו לפניו, זו היתה התפלות של אחי יוסף בבשורה שיוסף חי ומושל בכל ארץ מצרים – מכה מידותיו שמושל ברוחו.

נתיבות שלום בראשית עמ' רנ"ב

והיינו דזו מדרגה של יוסף, שהיה תמיד דבוק בה' ולעולם לא הסיח שעתו מהשי"ת, ולכן היה איש מצליח, כי ה' אתו וע"כ כל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו. וכמו שמביא היסוה"ע בשם המורה נבוכים, שמי שדבוק בהשי"ת אין שורין עליו דינים, וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו, כי הוא עם ה' וה' עמו. ורק כשאר מפסיק מדביקותו בה' אז מסיר הקב"ה השגחתו ממנו ואין ה' אתו, שבהסב מחשבתו מהשם אשר הוא אז נבדל מהשם, השם נבדל ממנו, והוא אז מזומן לכל רע שאפשר שימצאוהו.

וכותב עוד שהחכמים והחסידים היו נזהרים לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, שנזהרו שלא להסיח דעתם ולא להפסיק אף פעם מדביקות בהשי"ת. וכל המקרים הרעים שארעו לחכמים ולנביאים היו רק בעת שהפסיקו הדביקות בה'. ומכאן היתה מדרגתו של יוסף ומדרגה של קדושה וטהרה שלו, מתוך שהיה תמיד דבוק בהשי"ת, ולכך כל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו. וכמ"כ הדבקות בה' תלויה במדת הקדושה, דכיון שיוסף התנהג תמיד בקדושה וטהרה בכל הענינים הגשמיים וכל הצריכים הגופניים ולא הסיח דעתו אף פעם משהי"ת מימלא היה דבוק תמיד בהשי"ת, משא"כ מי שאינו מתנהג בקדושה בענינים גשמיים והוא מפסיק בהם ומסיח דעתו מהשי"ת אינו דבוק בה', כי ע"י ענינים אלו נעשית מחיצה של ברזל בין יהודי להשי"ת והם בבחינת נרגן מפריד אלוף.